

**СПІВВІДНОШЕННЯ ЗНАЧУЩОСТІ
СКЛАДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-
МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГУРТКОВИХ ЗАНЯТЬ З
ФУТБОЛУ ЗІ ШКОЛЯРАМИ**



Томенко Олександр, Деменков Денис

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

Аннотация

В статье определены и рассмотрены составляющие организационно-методического обеспечения кружковых занятий по футболу со школьниками. Проанализированы экспертные суждения относительно сравнения составляющих организационно-методического обеспечения кружковых занятий по футболу со школьниками. Определены более значимые составляющие организационно-методического обеспечения кружковых занятий по футболу со школьниками по суждениям экспертов. С целью повышения эффективности кружковых занятий по футболу в общеобразовательных учебных учреждениях определены направления последующего усовершенствования организационно-методического обеспечения в пределах кружковой работы по футболу.

Ключевые слова: школьники, организационно-методическое обеспечение, кружковые занятия по футболу.

Annotation

The article describes the components of the organizational methods of football extracurricular activities with schoolchildren. The author analyzed experts' opinions concerning the components of the organizational and methodical support of football extracurricular activities with schoolchildren. Due to this analysis the main components were identified. To improve the efficiency of football extracurricular activities in general educational institutions the author determined the direction of further improvement of the organizational and methodical support in football activities.

Keywords: schoolchildren, organizational and methodological support, football faculty extracurricular activities.

Постановка проблеми. В останні десятиріччя футбол у світі, і зокрема в Україні, розвивається не лише як улюблена гра мільйонів, а як соціальне явище, що впливає на різні аспекти и життя суспільства, а не тільки на його спортивну складову.

Футбол був і залишається найулюбленішою, найпопулярнішою і наймасовішою грою школярів, і це просто необхідно використовувати з метою виховання учнів [5].

Зниження рухової активності, фізичного розвитку, захворювання опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи – далеко не повний список проблем «сучасної школи», які, на жаль, неможливо вирішити тільки уроками фізичної культури, рухливими перервами, фізкультхвилинками та фізкультпаузами.

В цьому руслі зростає значення гурткової роботи як засобу додаткової рухової активності, фізкультурної освіти та збереження здоров'я школярів.

Проведення гурткових занять з футболу в загальноосвітній школі – одна з найважливіших умов реалізації системи освіти дитячо-юнацького футболу в Україні, яка зможе залучити в єдину ефективну структуру різні напрями навчально-тренувального процесу



в дитячо-юнацькому футболі [13].

Важливим завданням у шкільному футболі є організаційно-методичне забезпечення [5].

У науковій літературі організаційно-методичне забезпечення трактується як „процес створення педагогом необхідних і достатніх умов навчання, що задовольняють потреби учнів у інформаційних джерелах і методичних вказівках [3, с. 28]”.

Саме сьогодні ми зіштовхуємось з проблемами пошуку найбільш ефективних засобів, методів розв'язання того чи іншого завдання фізичного виховання в гурткових заняттях з футболу, однак сучасний стан організаційно-методичного забезпечення не дає змогу вирішити нагальні питання організації та проведення гурткових занять з футболу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблему побудови уроків футболу в загальноосвітній школі досліджували А.В. Попов (2000), К.Л. Віхров, Є.В. Столітенко (2001, 2002, 2004, 2013), В.М. Костюкевич (1997, 2006), В.І. Гончаренко, Д.В. Деменков, (2014) та ін.

Сьогодні достатньо вивчені питання щодо планування тренувального процесу (Г.А. Голденко, 1984; Л.Р. Айрапетянц, 1992; І.Г. Максименко, 2001, 2004; Г.А. Лисенчук, 2004), розвитку фізичних якостей (В.М. Шамардін, 1984; Л.В. Волков, 1988; М.М. Булатова, 1996; А.В. Дулібський, 1999, 2001), формування індивідуальної техніко-тактичної майстерності (А.В. Петухов, 2006), методики навчання та тренування (Р.І. Нуримов, 2005). Однак організаційно-методичне забезпечення ще залишається проблемним питанням загальноосвітніх навчальних закладів. На нашу думку, вирішення цього питання неможливе без визначення складових організаційно методичного забезпечення та аналізу їх впливу на навчальний процес.

Виходячи з цього, науково-ме-

тодичне обґрунтування складових організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу та визначення їх "вагових" співвідношень є актуальним питанням, яке дозволить визначити напрямки удосконалення гурткових занять з футболу в школі та методиці фізичного виховання школярів.

Мета дослідження: порівняльна оцінка складових організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу за допомогою методу "аналізу ієрархій".

Результати дослідження та їх обговорення.

Застосування оцінки ієрархій за методом Т. Сааті у дослідженні передбачало попарне порівняння запропонованих фахівцям складових організаційно-методичного забезпечення гурткових занять з футболу у загальноосвітніх навчальних закладах. Після аналізу науково-методичної і спеціальної літератури [1; 2; 3; 4; 7; 8; 9; 10; 12; 14], респондентам було запропоновано складові організаційно-методичного забезпечення: вибір і підготовка місця для занять, контроль та оцінювання навчальних досягнень, безпека життєдіяльності на занятті, побудова занять, керівництво (управління) заняттям, комплектування групи відповідно до віку, правильно обрана вчителем форма організації заняття, правильно обрані вчителем методи навчання, нормативне забезпечення, програмне забезпечення, календарно-тематичне планування, розклад занять, журнал обліку навчальних занять групи, методичні рекомендації, щоденник успішності самоконтролю, підручники, навчальні посібники, інтерактивні засоби навчання (навчальні відеоматеріали та ін.), професійна підготовка вчителя, графік розподілу навчального матеріалу, забезпеченість системою контролю знань, умов і навичок.

Експертна оцінка проводилася

за допомогою методу аналізу ієрархій [6].

Основна ідея методу полягає в попарному порівнянні між собою об'єктів. Порівняння проводилось за допомогою рангової шкали. Шкала порівнянь дозволяє кількісно виражати оцінки стосунків експертів для порівнюваних характеристик (об'єктів). Шкала була представлена у вигляді дискретних значень в заданому діапазоні. Для більшої точності верхньою межею діапазону було вибрано від 1 до 9.

Чим більше значущості характеристики на думку експерта, тим більший її ранг. Оскільки порівняння здійснюється попарно, ранги привласнюються не за всім масивом характеристик, а шляхом порівняльного зіставлення тільки двох об'єктів порівняння. Якщо характеристики рівноцінні, їм обом привласнюється ранг "1". Якщо "вага" об'єкту оцінюється як перевищена "вага" іншого об'єкту, то результату парного порівняння об'єктів відповідає значення рангу більше одиниці. Відповідно до цього правила здійснювався переклад градацій якісних шкал в числові значення.

Робота експертів полягала в заповненні таблиці парних порівнянь шляхом попарного порівняння об'єктів A_1, \dots, A_n . При цьому важливо, щоб це порівняння і заповнення елементів таблиці відбувалося за рядками. Зручніше після заповнення чергового рядка матриці одразу ж заповнити відповідний стовпець значеннями зворотних коефіцієнтів.

Для опитування було залучено фахівців (експертів) зі сфери фізичної культури і спорту різного рівня компетентності (загалом 63 особи), серед яких: учителі-методисти (28 осіб), учителі фізичної культури вищої категорії (17 осіб), першої категорії (10 осіб), другої категорії (8 осіб), які ведуть гурткові заняття з футболу у загальноосвітніх навчальних закладах.



Математична обробка таблиць парних порівнянь полягала в розрахунку власних чисел (λ_i) і власних векторів матриць (ω_i). Відповідно до положень лінійної алгебри, кількість власних чисел дорівнює розмірності квадратної матриці (числу характеристик). Власні вектори розраховувалися на основі початкової матриці і власних чисел. Кількість їх і число елементів кожного вектору теж дорівнює розмірності матриці. Значущість порівнюваних характеристик визначалася відповідним елементом власного вектору, що відповідає максимальному власному числу ($\lambda_i = \lambda_{\max}$).

Елементи вектору пріоритетів ділилися на їх суму, внаслідок чого виходили нормовані ступені важливості (d_i), які і були кінцевим вираженням значущості об'єктів:

$$d_i = \frac{\omega_i}{\sum_{i=1}^n \omega_i}$$

Для оцінки несуперечності результатів, які запропонував експерт при заповненні матриці парних порівнянь (відсутності "логічних ланцюжків"), використовувалося кількісна оцінка – індекс узгодженості (IY):

$$IY = (\lambda_{\max} - n) / (n - 1)$$

Погодженою вважається оцінка експерта, якщо $IY < 0.1$.

Узагальнення думок експертів здійснювалася шляхом усереднювання їх оцінок для кожного і - го об'єкту. Якщо значущість експертів різна, цим оцінкам також присвоювалися відповідні ступені важливості (β_j). Узагальнена оцінка (D_i) підраховувалася по формулі середньозваженої середньої:

$$D_i = \frac{\sum_{j=1}^m d_{ij} \beta_j}{\sum_{j=1}^m \beta_j}$$

де j - порядковий номер експерта, m - їх кількість.

Отже, на основі проведених

розрахунків можна зробити висновки, що найбільшу вагу у співвідношенні з іншими елементами організаційно-методичного забезпечення є безпека життєдіяльності на занятті (1) (таблиця 1). Це пояснюється тим, що профілактиці дитячого травматизму приділяється значна увага, питома вага його ще поки залишається високою.

Тому знання та виконання вимог охорони праці, безпеки життєдіяльності необхідні вчителів та учню не тільки для повноцінного проведення занять, позакласних та позашкільних заходів, а й для того, щоб створити учням умови для праці, навчання та відпочинку, при яких виключалися б будь-які випадки травматизму.

Високий ранг отримав контроль та оцінювання навчальних досягнень (2). Важливою умовою підвищення ефективності навчального процесу є систематичне отримання вчителем об'єктивної інформації про хід навчально-пізнавальної діяльності учнів. Цю інформацію учитель отримує в процесі контролю навчально-пізнавальної діяльності учнів. Контроль означає виявлення, встановлення і оцінювання знань учнів, тобто визначення обсягу, рівня і якості засвоєння навчального матеріалу, виявлення успіхів у навчанні, прогалин у знаннях, уміннях і навичках в окремих учнів для внесення необхідних коректив у процес навчання, для удосконалення його змісту, методів, засобів та форм організації.

Програмне забезпечення (3), за думкою експертів, є обов'язковою складовою якісного організаційно-методичного забезпечення. Програма – короткий виклад основного навчального змісту, цілей вивчення предмета і способів їх досягнення.

Навчальна програма – нормативний документ, що розкриває зміст знань, умінь і навичок з навчального предмета, логіку

вивчення основних світоглядних ідей із зазначенням послідовності тем, питань і загальної дозування часу на їх вивчення [5].

В Україні програма – це документ, в якому називаються цілі предмета, розкриваються зміст його в кожному класі, а також з'ясовані основні ідеї, поняття, вміння та навички, якими повинні володіти учні. Саме програма конкретизує мету загальної історичної освіти та визначає через структуру курсу методи навчання та критерії оцінювання його результатів. Саме програмне забезпечення, за думкою експертів, яке відповідає сучасним вимогам є одним із найважливіших елементів організаційно-методичного забезпечення.

Розташування рангів між наступними елементами організаційно-методичного забезпечення, отримало таку послідовність (рис.1): методичні рекомендації (4), керівництво (управління) групою учнів на занятті (5), вибір та підготовка міста для заняття (6), правильно обрана вчителем форма організації заняття (7), професійна підготовка вчителя (8), комплектування групи відповідно до віку (9), правильно обрані вчителем методи організації заняття (10), правильно обрані вчителем методи навчання (11), календарно-тематичне планування (12), щоденник успішності самоконтролю (13), розклад занять (14), нормативне забезпечення (15), забезпеченість системою контролю знань, умінь і навичок (16), методично грамотна побудова заняття (17), підручники, навчальні посібники (18), графік розподілу навчального матеріалу (19), журнал обліку навчальних занять групи (20), інтерактивні засоби навчання (навчальні відеоматеріали та ін.) (21).

Такий низький ранг, на нашу думку, інтерактивні засоби навчання отримали за їх фактично неможливе використання в шкільних умовах. Проблема матеріально-технічної забезпеченості



Таблиця 1

Результати математичної обробки даних експертів за методикою Т. Сааті

Ранги	Відносна вага складових	Складові організаційно-методичного забезпечення
6	0,0526	Вибір і підготовка місця для занять
2	0,0789	Контроль та оцінювання навчальних досягнень
1	0,0801	Безпека життєдіяльності на занятті
4	0,0551	Методичні рекомендації
5	0,0536	Керівництво (управління) заняттям
9	0,0492	Комплектування групи відповідно до віку
7	0,0511	Правильно обрана вчителем форма організації заняття
8	0,0501	Правильно обрані методи організації заняття
11	0,0459	Правильно обрані вчителем методи навчання
15	0,0395	Нормативне забезпечення
3	0,0553	Програмне забезпечення
12	0,0430	Календарно-тематичне планування
14	0,0401	Розклад занять
20	0,0334	Журнал обліку навчальних занять групи
17	0,0380	Побудова заняття
13	0,0421	Щоденник успішності, самоконтролю
18	0,0372	Підручники, навчальні посібники
21	0,0331	Інтерактивні засоби навчання (навчальні відеоматеріали та ін.)
10	0,0489	Професійна підготовка вчителя
19	0,0342	Графік розподілу навчального матеріалу
16	0,0386	Забезпеченість системою контролю знань, умінь і навичок

шкільних навчальних закладів ще не вирішена. Тому в сучасних умовах практичне використання комп'ютерних та інформаційних технологій, інтерактивних засобів навчання вчителями фізичної культури в процесі гурткового заняття футболом є достатньо проблемним питанням.

Висновки:

1. Проведення гурткових занять з футболу в загальноосвітній школі – одна з найважливіших умов реалізації системи освіти дитячо-юнацького футболу в Україні, яка зможе залучити в

єдину ефективну структуру різні напрями фізкультурно-оздоровчого та навчально-тренувального процесу в дитячо-юнацькому футболі.

Сьогодні ми зіштовхуємось з проблемами пошуку найбільш ефективних засобів, методів розв'язання того чи іншого завдання фізичного виховання в гурткових заняттях з футболу.

Особливої уваги потребує стан організаційно-методичного забезпечення, який не дає змогу вирішити нагальні питання організації та проведення гурткових

занять з футболу та підвищити їх якість та ефективність у загальноосвітніх навчальних закладах.

2. Аналіз науково-методичної і спеціальної літератури дає змогу визначити складові організаційно-методичного забезпечення, а саме: вибір і підготовка місця для занять, контроль та оцінювання навчальних досягнень, безпека життєдіяльності на занятті, побудова занять, керівництво (управління) заняттям, комплектування групи відповідно до віку, правильно обрана вчителем форма організації заняття, правильно обрані вчителем методи навчання, нормативне забезпечення, програмне забезпечення, календарно-тематичне планування, розклад занять, журнал обліку навчальних занять групи, методичні рекомендації, щоденник успішності самоконтролю, підручники, навчальні посібники, інтерактивні засоби навчання (навчальні відеоматеріали та ін.), професійна підготовка вчителя, графік розподілу навчального матеріалу, забезпеченість системою контролю знань, умінь і навичок.

3. Належну увагу, безумовно, слід приділяти всім складовим організаційно-методичного забезпечення. Аналіз елементів організаційно-методичного забезпечення дав змогу виокремити елементи, які є найбільш значущими під час реалізації гурткового заняття з футболу, а саме: безпека життєдіяльності на занятті, контроль та оцінювання навчальних досягнень, програмне забезпечення, методичні рекомендації, керівництво (управління) групою учнів на занятті, вибір та підготовка міста для заняття, правильно обрана вчителем форма організації заняття, професійна підготовка вчителя, комплектування групи відповідно до віку, правильно обрані вчителем методи організації заняття.

Перспективи подальших досліджень. Актуальними є подальші дослідження з удосконалення організаційно-методичного забез-



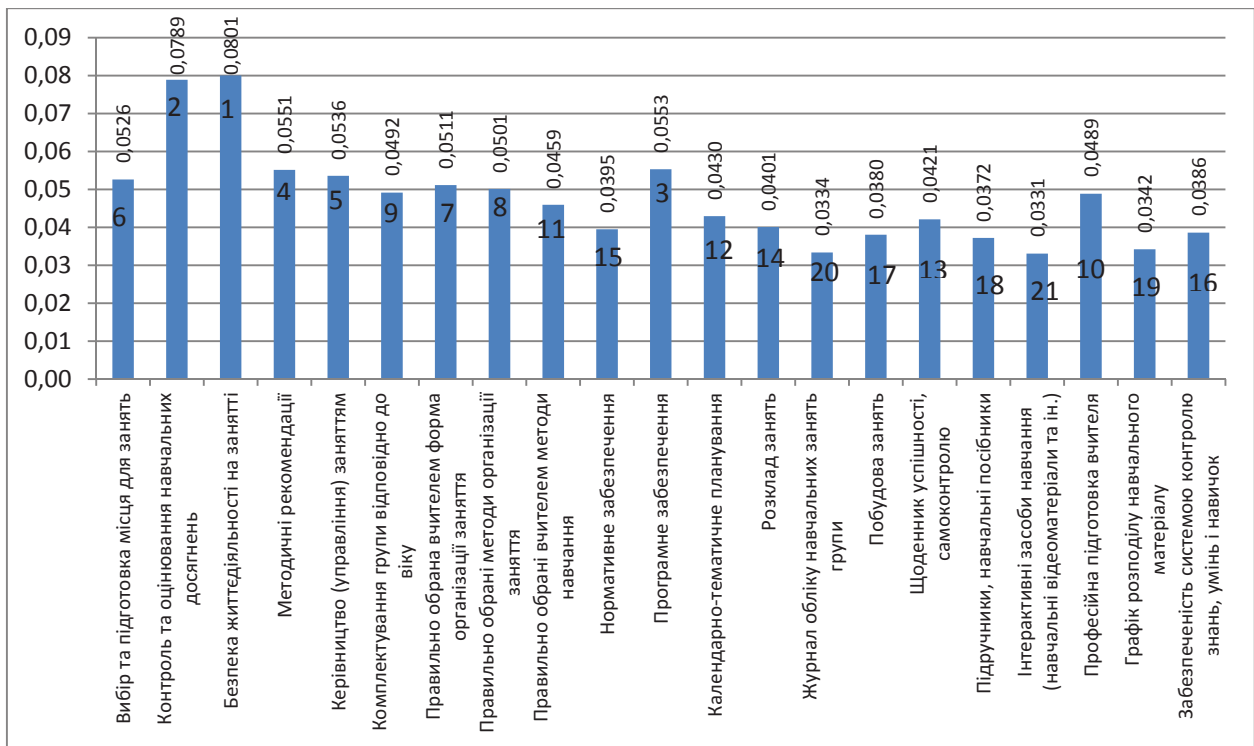


Рис. 1. Графічне відображення рангів організаційно-методичного забезпечення за даними експертів

печення гурткових занять з футболу у загальноосвітніх навчальних закладах.

Література:

- Ареф'єв В.Г., Столітенко В.В. Фізичне виховання в школі: Навч. посібник. -К.: ІЗМН, 1997.- 152 с.
- Афанасьєв В.В. Технология управления самостоятельной познавательной деятельностью на основе автоматизированных обучающих систем / В.В. Афанасьев, И.В. Афанасьева, О.Б. Тыщенко // Компьютерные технологии в науке, проектировании и производстве : тезисы докладов Всероссийской науч.-практич. конф. Ч. V. - Нижний Новгород, 1999. - С. 28-31.
- Віхров К.Л. Футбол у школі: Навчально-методичний посібник / К.Л. Віхров, М.Д. Зубалій, Є.В. Столітенко. - К.: Комбі ЛТД, 2004. - 256 с.
- Навчальна програма для гуртків з футболу в 1 -11 класах загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. - Режим доступу до дж. : <http://ua.convdocs.org/docs/index-56797.html>.
- Педагогіка. Під ред. Сластенина В.А. - М.: Академія, 2003. - 240 с.
- Столітенко Є.В. Фізичне виховання учнів 1-11 класів у процесі занять футболом: навч. посіб. / Є.В. Столітенко, Т.П. Черевко. - К., 2013. - 304 с.
- Столітенко Є.А.. Уроки фізкультури з елементами футболу в 5 класі. // Фізичне виховання в школі. - К.: 2003.- № 4 - С. 22-26.
- Саати Т. Аналитическое планирование. Организация систем / Т. Саати, А. Кернс. - М.: Радио и связь, 1991. - 224 с.
- Теорія і методика фізичного виховання: навч. вид. / [під ред. Т.Ю. Круцевич]. - К.: Олімп. л-ра, 2008. - Т. 1. - 391 с.
- Теорія і методика фізичного виховання : навч. вид. / [під ред. Т.Ю. Круцевич]. - К. : Олімп. л-ра, 2008. - Т. 2. : Методика фізичного виховання різних груп населення. - 366 с.
- Теория и методика физической культуры : [учеб. для студ. высш. учеб. заведений] / [под ред. Ю.Ф. Курамшина]. - М. : Сов. спорт, 2003. - 319 с.
- Фізична культура в школі: 5-11 класи: методичний посібник / за заг. ред. С.М. Дятленка. - К.: Літера ЛТД, 2011. - 368 с.
- Шаленко В.В. Формування рухових якостей та технічної підготовленості школярів протягом безперервної футбольної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец: 24.00.21 «Олімпійський і професійний спорт» / В.В. Шаленко. - Харків, 2005. - 20 с.
- Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : [підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту] : у 2 ч. / Б.М. Шиян. - Т. : Навчальна книга - Богдан, 2004. - Ч. 1. - 272 с. ; Ч. 2. - 248 с.

